

După D. Cantemir, a doua mare personalitate a literaturii române este fără îndoială I. Eliade Rădulescu, scriitor cu suflet ardent, creator pretutindeni, desfășurat deopotrivă în viață și în artă, înzestrat cu mari însușiri și cu tot atât de mari cusururi. Ieșea din acea obscură pătură de târgoveți care avea să răzbată printre marile familii boierești și să întemeieze România modernă. Tatăl, Ilie Rădulescu, era originar din Târgoviște și trăise în medii neguțătorești. Ar fi fost crescut în casa unui comerciant din Turcia. La începutul veacului era statornicit la Târgoviște cu soția Eufrosina care știa numai carte grecească, fiind poate o grecoaică și aparținând, se presupune, familiei Danielopol. Acolo se născu, la 6 Ianuarie 1802, Ioan. Dar Ilie avu la început în total patru copii din cari trei muriră:

Trei frați ce avusesem părinții mei pierdură
Și rămăsesem singur cu-al lor fierbinte dor
Trei fii creștea în mine tânăra lor căldură
Și le zâmbea în mine toată nădejdea lor.

Dacă aceste versuri sunt strict biografice, atunci se explică de ce Ilie și Eufrosina se arată așa de ospitalieri cu niște copii de Bulgari refugiați. Doi din acești frați sau alții ar fi murit de ciumă în 1829.

Rădulescu nu era sărac și dacă prin 1810 îl aflăm căpitan de poteră și cam în aceeași epocă (1806/1812) «colonel» prin Ruși peste cinci mii de dorobanți, acesta e un semn că făcea de toate ca să se împingă și să se înavuțească, fiindcă în curând are moșie în Gârboveni sau Slujitorii din plasa Grindul Făgărașului, jud. Ialomița și proprietate în București pe calea Herăstrău cu o grădină atât de mare că da în ulița Visarionului. În 1823 Eliade putu să roage pe tată-său să-i cumpere locul de lângă biserica Mavrogheni, pe atunci barieră, de unde își luase rămas bun dela G. Lazăr. Și tatăl i-l cumpără. Niță fu înconjurat de iubire dar nu lăsat în voile lui. Părinții, îi «dau pe foi» când voia să-și facă «chefurile» și fiindcă copilul era «țestos» și scula vecinii când plângea îi aplicau un tratament neșovăitor. Niță dă de pe acum semne de creștinism radical și de voluptate a martiriului, căci pălmuit pentru devastarea unui borcan de dulceață, el întoarce și obrazul celălalt, zicând: Mai dă! Dar tată-său îl pălmuește din nou. În 1811 Niță se afla la București și frecventa pe un dascăl Alexe care îl învăța grecește pe Octoih și Psaltire. În poarta bisericii Crețulescului auzi un vizitiu citind lumii adunate din *Alixândrie*. Iși cumpără numai decât istoria și ajutorat de niște Olteni știutori de carte care lucrau în via părintească descifra slova chirilică, desăvârșind studiile în podul casei. În 1812, fiind vestita ciumă a lui Caragea, fu trimis la moșie la Gârbovi, unde ședeau de altfel de obicei o bună parte din an. Aci «mai un an» petrecu slobod mergând în deosebi la stâna unor ciobani care aveau cărți populare: *Epistolia*, *Avestița*, *Istoria lui Arghir*. Citea acum și în biserica satului, declama din Arghir cu biciul în mână «Hip! Hop! la a mea iubită» și făcea și stihuri

închinat guturaiului. Întors la București, copilul fu dat la alt dascăl de elinică la «bietul Naum» care trebuie să fie Naum Râmnicăeanu, stihuitor el însuși. Acesta îl puse să cumpere «cartea lui Papazoe ori Polizoe» și pentru că era Român talmăcea copiilor din elinește în grecește și din greaca nouă în românește, așa încât putea fi priceput. Gramatica, Hrisorora, Esop astea fură marile științe predate de «bietul Naum». De aci Niță trecu prin 1815 la școala grecească dela Măgureanu, școală cu pretenții, al cărei director fusese vestitul Lambru Fotiadi (acum era Veniamin dela Mitilene), așa de cu pretenții că unii școlari se socoteau «studenți». Se predau aci pe lângă obositoare mărunțișuri de gramatică, noțiuni de poezie și de filosofie, operele filosofice ale lui Condillac, de pildă. Iatropolu făcea lecții despre ideologia lui Destutt de Tracy, pe lângă un curs de matematici după Lacroix. În 1818 Veniamin se bătu cu Neofit Duca, de unde urmă isgonirea celui dintâiu. Tânărul Niță, care-și va zice acum Eliade, numit astfel, afirmă el din școală, după numele Ilie al tatălui, n'avea simpatie printre Grecii care-i privea pe Români de sus. El și cu alți colegi români Pandeli, Nănescu, Cernovodeanu, Orescu, Darvari, Merișescu, etc., trecură la «școala academicească» a lui Gh. Lazăr unde se predau «științele filosoficești și matematicești» în scopul de a se scoate ingineri hotărnic. Lazăr, printre altele, făcea curs și despre Kant, din care începuse a traduce. Infierbântați de atâta filosofie tinerii audiau dela o vreme și pe Vardalah dela din nou deschisele clase grecești la lecțiile despre Tracy, pe care acesta le făcea pe lângă altele de retorică și de analiză a poezilor greci. Ciracii lui Lazăr începură a fi trimiși de Eforie prin Europa. Pe Eliade îl luară, în 1820,

ca profesor ajutor al lui Lazăr cu 100 lei pe lună, pentru aritmetică și geometrie. Două cursuri, de limba latină și de franțuzește fură încredințate lui Erdeli. După plecarea lui Lazăr, Eliade rămase în locu-i șase ani, bine înțeles cu plată. Totuși mai târziu mințea afirmând că a profesat «gratuit». Intr'o singură odaie ce fusese fierărie suferi «gerurile iernilor și crivețele ce spulbera zăpada pe o fereastră și o scotea pe alta». Școlarii aduceau singuri lemne cu care umpleau o sobă spartă producătoare de fum. Eliade făcea ciracilor săi («doi frați Poppi, George și Alecu, Stanciul Căpățineanul, Gr. Pleșoianul, Jiianul, Mălureanul, Gorjan, patru elevi Moldoveni, etc.» cursuri de «Aritmetică raționată (Francoeur), de geometrie și trigonometrie, de geographiă matematică sau astronomică», de gramatică. Apoi nu mai e singur, are colegi pe Răducan Măinescu, pe E. Poteca, C. Moroiu, I. Popp, S. Marcovici și (la clasele începătoare după metoda lancasterian) pe T. Palade. Pentru școlarii săi compusese, spre a fi spusă la intrarea în clase, *Cântarea dimineții* (1822):

Cântarea dimineții
Din buzi nevinovate,
Cui altui se cuvine,
Puternice părinte,
Decât ție a da?

Tot pentru ei pregătise din 1820 manuscrisul Gramaticii. În 1827 Eliade fu inițiat de Dinicu Golescu în planul Societății literare, ale cărei statute le întocmi poetul. Pe toamnă, de frica ciumei, fugi chiar la moșia cunoscutului boier, la Golești. Acolo Golescu, Eliade și Căpățâneanu, profesorul destinat Craiovei, jurară foarte conspirativ în altarul bisericii să împlinească programul societății. În primăvara anului 1828 Eliad plecă

la Sibiu să tipărească Gramatica cu «cheltuiala coconului Scarlat Roset», care cocon, mărturisea poetul mai târziu, nu i-a dat totuși niciun ban.

Încă dinainte Eliade cunoscuse pe Maria Alexandrescu căreia îi jurase credință. Trecerea munților era o despărțire:

Munți ne desparte, zilele trec
Și n'au nici pace nici mângâere.

La întoarcere poetul se ținu de cuvânt și se căsători:

Dar iată ceasul de însoțire
Și necălcatul meu jurământ,
Credință, dragoste, crezământ
Jur ție'n sfânta noastră unire.

Părăsi Sf. Sava și începu să facă jurnalistică. La 8/20 Aprilie 1829 apăru întâiul număr din *Curierul românesc*. După un an la 11 Octomvrie 1830 cumpăra singura tipografie particulară ce se afla, aceea a d-rului Caracaș, pe care o instalează pe terenul cumpărat de tată-său, așezând presa chiar în locul unde fusese patul lui Lazăr. Cumpărarea o făcuse în asociație cu unchiul său N. Rădulescu, care apoi renunță prin despăgubire la partea sa. Eliade avea deci bani, fie că moștenise, fie că luase zestre.

În 1829 ciurma i-ar fi secerat amândoi părinții, mama fiind în vârstă numai de 32 de ani. Însă cum Eufrosina nu putea avea cinci ani când născu pe Eliade, urmează că sau murise înainte sau fusese cu mult mai în etate. Alte necazuri se abătură asupra poetului. Până în 1830 avu doi copii, un băiat Virgiliu și o fată Virgilia:

Numele «tată» de două ori
Coboară focul ce'n cer viază.

Băiatul muri înainte de 1830, fata în 1832. Încă de acum încep să bată aripile unei furtuni ce se simte că a sguđuit toată vieața căsnicia lui Eliade. Soția era geloasă și poate avea temeiurile ei, căci adversarii insinuiază că poetul întreținea legături fructuoase cu alte femei. Locotenentul Zalic dela 1848 ar fi fost «fiu vitreg al lui Eliad», adică de sigur nelegitim, ceea ce ar arăta infidelități în primii ani de căsătorie. Fapt este că poetul se plictisise:

Imi imputa vini ce nu le aveam;
Așteptam osândă l'orice faptă mare;
Eram bănuít chiar când mă smeream;
Ș'apoi împăcată era iertătoare.

Deveni mizantrop («urîsem omenirea») și se gândi să divorțeze, să se ascundă de lume. Il oprea însă copilul ce mai trăia la 1830:

Vream să desfac cu lumea oricare legătură,
Să fiu slobod în toate, să fiu numai al meu:
Dar mă ținea într'însa o singură făptură
Ce-mi răsfrângea în lume pe însuși Dumnezeu.

Căută să uite în muncă:

Voiam să-mi sparg veninul, să uit cele trecute;
Munca îmi era dragă, ca uriaș munceam.

Intr'adevăr de aci încolo până în 1848, activitatea lui de jurnalist, traducător, editor este considerabilă. Din Decembrie 1832 este și redactor al *Buletinului* oficial prin care implicit devine slujbaș al Postelniciei. Capătă titlurile de pitar, paharnic, clucer. Avu alți copii și la 1848 era

tată a patru fete și al unui băiat Ienache. În primii ani ai căsătoriei și s'ar zice că după moartea întâiului copil, Eliade luă în casă pe Gr. Alecsandrescu. Ședea acum în mahalaua Dudescului. Ne putem întreba dacă Maria Alexandrescu nu era târgoveșteancă și ea și rudă cu Gr. Alecsandrescu. Asta ar explica îngrijirile pe care le dădu Eliade tânărului bolnav de tifos. Soțul în ceartă cu nevasta zugrăvi în *Visul* «o iasmă» stricătoare a cinstei casnice:

Ce spaimă de'ntunec! Ce iasmă îngrozitoare!
Viclean ascuns, fățarnic, împelițat Satan.
Un duh semeț de vrajbă, turbat de răzbanare!
Șarpe îi era limba! Pe cinstea mea dușman...

Parcă era femee... trăsuri amestecate
Se gâlcevea pe fața-i de nevoiaș bărbat:
Lungă, lungă subțire și oase înșirate,
O sprintenă momâie forma grozavu-i stat.

Ochii îi erau negri ș'un foc în ei de sânge,
Subt ei un nas lung groaznic umfla fatale nări;
Gura-i un iad de largă voia cochet a strânge;
Scălâmbu era 'n fața-i, în trupu-i, în mișcări.

Galbenă și uscată fața-i cea lunguiață;
Până la urechi buza-i d'ocară 'nveninată;
Un rumen de strigoaică în veci se'mprumuta.

Picioare de insectă ce foametea vestește;
În veci nesățioasă cu cinstea se hrănește
Dela strein și rude, făr'a putea-o da.

Poetul destăinuie în altă diatribă că spăimii-găligan, care desuni «două inimi calde» era «Ingratul» adică Gr. Alecsandrescu. Vina lui nu fusese în niciun caz de ordinul adulterului mai ales de va fi fost din «rude» ci delatiunea, limba de șarpe:

Spion faptelor mele ardea de răzbunare,
Și'n tribunalul lumii pârîș mă osândeai

Ca o culme a nefericirii, taina lui Eliade căzu
și în gură de femeie «ușure». Soțul se hotărî atunci
să se libereze, mărturisind:

Taina-mi nu mai fu taină, povara scuturai;
Parcă eram slobod, voii să-mi schimb viața,
Dar nicio fericire mai mult nu mai aflai.

Alecsandrescu plecă din casa lui Eliade, care-i păstră o ură nestinsă. Până la 46 de ani vieța scriitorului a fost laborioasă, totuși fără mari evenimente. Jurnalist, organizator de școli ca membru în Eforie, el e un personaj proeminent. Cu toate că tipărește gratuit unora, al căror nume preferă să-l tacă, trebuie să fi avut stare. Slujbaș la Postelnicie, se mai folosi câțiva ani de monopolul în materie de tipografie, unde știa să-și învârtască afacerile. Adversarii îl bârfeau că făcuse «din literatură o meserie și o negustorie». Când i se dădu de către Kiselev să tipărească Regulamentul, fără a-l putea pune în comerț un an, cu îndatorirea de a oferi gratuit guvernului 300 de exemplare, Eliade cu aere naive propuse să i se plătească după un an toate exemplarele ediției. Kiselev admise răscumpărarea a 2.000 de exemplare. Tipograful-poet făcând distincție între facultatea de a cumpăra și cea de a edita, trase cu 1.500 de exemplare mai mult, nefiind doar «nerod». După un an, guvernul nevrînd încă să răspândească Regulamentul, luă dela Eliad ediția de 2.000 exemplare, plătindu-i suma convenită. Atunci editorul, profitând de negliobia noului Postelnic, obținu o autorizare de a vinde Regulamente la autorități, scoțând afară ediția clandestină. Consulul prinse de veste

și sfătui pe Eliade să oprească vânzarea, probabil (editorul nu face nicio aluzie) cumpărându-i celelalte exemplare. Mică excrocherie, cu acoperire legală. Eliade face un caz enorm de inexistența în textul tipărit a unui articol ce anula autonomia legislativă a țării, adăugat ulterior în original. El ar fi observat lucrul cel dintâiu. Când în 1836 se desbătură în Adunare modificările la Regulament, el pendulează între Curte care voia să nu se strice cu Rusia și între partida națională, făcând pe mijlocitorul și nemulțumind pe toți. Plăcerea de a se afla în centrul marilor evenimente, de a fi luat în seamă, este oricând evidentă la Eliade, care se silește să pătrundă în marea societate. Câtăva vreme este favoritul lui Al. Ghica și trece drept poet al curții. E drept, că un astfel de post nu exista oficial, dar imitând curtea din Viena și Ghica și Bibescu par a fi afectat protejarea câte unui poet. Deși se jură că nu și-a «plecat genunchii în veci spre lingușire» Eliade exaltă pe Ghica proclamându-l simbol al dragostei, Om prin excelență. Cu prilejul cutremurului dela 1838:

Un Om pe uliți trece ce n'are ale sale,
Ce-ai săi nu mai cunoaște decât al său norod,
Ce plânge omenirea în strălucita-i cale,
A cărui legăminte se leg în mare nod.

Ocrotit de stăpânire, înconjurat de rude bogate (tipografia publică opere cu cheltuială din fondul D. N. Daniilopulo) poetul se 'mbogăți. Cândva va deveni proprietarul «câmpului lui Eliad», în virtutea căruia se va intitula în *Issachar* «bietul Eliade dela Obor». Eliade nu putea rămâne în afara mișcărilor de redeșteptare națională care se urmau latent, fără întrerupere. Inițiat în societatea secretă dela Golești, el primi să intre, la

Cuprins

Monografie	5
Antologie	63
Zburătorul	65
Elegie I. Trecutul	69
Elegie II. Dragele mele umbre	73
Cântarea dimineții	76
Serafimul și heruvimul sau Mângâierea conștiinței și musturarea cugetului	78
La un poet exilat	82
Cumetria cioarei când s-a numit privighetoare	84
La Schiller	86
Areopagul bestilor	88
Visul	92
Destăinuirea	104
Notă biografică	107

